CORESPONDENȚA DINTRE BORISLAV PEKIĆ ŞI DANILO KIŠ

TATIJANA PETRIKA
Universitatea de Vest, Timişoara

REZUMAT

Cuvinte cheie: corespondențe, cărți, Paris, Kiš, Pekić

Cercetarea de față vizează corespondența dintre Borislav Pekić şi Danilo Kiš, între anii 1965 şi 1982. Corespondențele relevă legătura dintre cei doi prieteni, prin intermediul scrisorilor. În aceste scrisori este surprinsă soarta cărților publicate la diferite edituri, atât în țară cât şi în străinătate. Toate corespondențele lui Pekić au fost redactate în dublu exemplar, manuscrisul său fiind foarte greu de citit, a scris în mare parte cu maşina de scris, ca apoi acestea să fie redactate la calculator.

Cine este Danilo Kiš?

Danilo Kiš s-a născut pe data de 22 februarie 1935 la Subotica, un orăşel situat aproape de granița care desparte Serbia de Ungaria, într-o familie mixtă. Tatăl scriitorului, descendent al unei numeroase familii evreieşti, de origine alsaciană, vorbea curent limbile sârbă, maghiară şi germană. Mama sa, Milica (născută Dragićević), se înrudea cu o veche familie muntenegreană, care îi număra printre membrii săi şi pe voievodul Marko Miljkov, cunoscut atât ca militar, cât şi ca scriitor. Danilo este al doilea copil al lui Eduard Kiš. (Primul copil este fiica Danica, născută în 1932).

Corespondența dintre Borislav Pekić şi Danilo Kiš.

Atunci când a plecat în Anglia, la Londra, scriitorul sârb Borislav Pekić, a dorit să mențină, cu ajutorul scrisorilor, legătura cu patria sa literară şi cu prietenii. *Korespondencija kao život* devine o mărturie în

BDD-A32117 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:15 UTC)

acest sens. Multe scrisori i-au fost adresate lui Danilo Kiš. De foarte multe ori, în aceste scrisori, cei doi autori discută despre soarta cărților, pe care le publică la diverse edituri autohtone sau străine, despre receptarea lor.

Astfel, din 1965 şi până în 1982, Borislav Pekić i-a scris constant lui Danilo Kiš. La 7 iunie 1971, Mirjana Miočinović, soția lui Danilo Kiš, i-a trimis o scrisoare lui Pekić în care îi spunea că soțul său este la Paris, deoarece i-a apărut un volum la Gallimard. În scrisoare, doamna Miočinović a menționat că acesta a călătorit mulțumit, calm, atât cât este posibil. Reîntoarcerea lui Danilo Kiš din Paris nu a fost precizată, totul depindea de bani, şi de buna sa dispoziție. În scrisoare, mai spunea că Danilo nu va sta la Paris mai mult de 10-12 zile. Înainte să plece, Danilo i-a promis Mirjanei că va lua legătura cu Boro (așa cum îi zicea, în scrisori, lui Borislav Pekić). Dacă nu o va face din Paris, îi va scrie cu siguranță la întoarcere.

„În ultimul timp Danilo a lucrat foarte puțin la volum. A terminat traducerea unei mici selecții de poezie erotică franceză şi volumul l-a predat, înainte să plece, lui Mašić. În erotic vede scăpările din crizele sale materiale şi, astfel are o capacitate de a lucra într-un mod pașnic. Să dea Dumnezeu să fie așa!

Nu a obținut post de lector în Franța. Dumneavoastră, Boro, vă amintiți cât de mult spera la aceşti doi ani de şedere în Franța. În fine, ce era de făcut? Din fericire, acest refuz l-a primit într-un mod calm. I-au spus să concureze anul viitor.”[1] – a precizat doamna Miočinović în scrisoare.

La 5 iunie 1971, Danilo Kiš îi adresează o scrisoare lui Borislav Pekić din Paris în care îi spunea că a semnat contractul pentru apariția volumului de la Editura Gallimard.

[1] Borislav Pekić, *Korespondencija kao život*, Novi Sad, Solaris, 2002, p. 105: ”Danilo je u poslednje vreme malo radio na knjizi. Završio je prevod jednog manjeg izbora iz francuske erotske poezije i knjigu pred odlazak predao Mašiću. U erotici vidi izlaz iz svojih materijalnih kriza i time mogućnost mirnog rada na svojoj knjizi. Nek’ Bog da da tako bude! Nije dobio mesto lektora u Francuskoj. Vi se, Boro, možda sećate koliko je nade polagao u taj dvogodišnji boravak u Francuskoj. No, šta da se čini? Srećom, to je odbijanje mirno primio. Rekli su mu da konkuriše iduće godine!”

BDD-A32117 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:15 UTC)

„Iată că trebuia să ajung la Paris pentru ca să îți scriu.”[2] – a spus Danilo Kiš în scrisoare. În scrisoarea sa, Kiš spunea că aceasta este doar o prefață şi că îi va scrie mai multe detalii din Belgrad. Îi mai spunea şi faptul că nu va primi bursă deoarece l-au refuzat „ai noştri” din motive că a fost deja lector la Paris. Îşi cerea scuze, deoarece nu îi scria aşa de des şi îi spunea să îi va scrie de la Belgrad, unde se va întoarce peste zece zile.

La 29 iunie 1971, Borislav Pekić îi scria lui Danilo Kiš din Londra. Îi spunea că a primit scrisoarea acestuia şi îl aştepta ca acesta să se reîntoarcă din Paris în țara mamă, pentru a-l felicita cu ocazia ediției volumului în limba franceză.

Din Belgrad, la 13 iulie 1971, Danilo Kiš îl înştiințează pe Pekić că romanul său prinde viață, milimetru cu milimetru. Îl va amâna până la următorul. Abia după Rovinj îl va continua: „Nu, nu m-am decepționat. Pur şi simplu, sunt sătul de manuscrisul meu. Am rămas la pagina 234. Acesta este un record pentru mine cu multe pagini. Dar am intenția, şi planul ca acest lucru să îl aduc până la **cinci sute**. Ediția *Grădina, cenuşă* de la Gallimard, arată foarte bine.”[3] – mărturisea Kiš în scrisoare.

În scrisoarea de la 18 noiembrie 1971, Kiš i-a spus lui Pekić să nu se supere deoarece acesta scrie un roman şi nu are timp. Vor vorbi în decembrie.

În scrisoarea de la 29 februarie 1972, din Londra, Pekić îi spunea lui Kiš că îi lipseşte foarte mult Belgradul. După cum menționa, mai are de scris vreo zece pagini, câine nu are, trandafirii nu îi poate încă sădi, cu toate că acolo era primăvară. Îi ruga să le scrie sau mai bine să le facă o vizită.

În scrisoarea din 13 iunie 1972, Borislav Pekić se plânge că Danilo îi este dator un răspuns la scrisoarea anterioară. Tot în această scrisoare, Pekić menționează şi faptul că a terminat de scris volumul

[2] *Ibidem*, „Evo trebalo je da stignem u Pariz ja da ti odgovorim na tvoju kartu.” p. 105.

[3] *Ibidem*, „ Ne, nisam se razočarao. Jednostavno, još sam sit svog sopstvenog rukopisa. Stao sam na str. 234! To je za mene rekordno mnogo strana. A imam nameru, i plan, da stvar dovedem do petsto! Galimarovo izdanje *Bašte* izgleda divno.” p. 109.

BDD-A32117 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:15 UTC)

de 450 de pagini. Scria câte 16-18 ore. Volumul despre care îl înştiinţa pe Kiš este o carte formată din trei nuvele. Prima are 10 de pagini şi este dedicată lui Filip David, a doua 150 de pagini şi este dedicată lui Dragoslav Mihajlović. Cea de-a treia are 250 de pagini şi este dedicată lui Danilo Kiš. Nuvela dedicată lui Danilo Kiš este dezvoltată din ideile lui Eduard Sam, tatăl lui Kiš.

La 26 iunie 1972, din Belgrad, Danilo Kiš îi scrie lui Pekić că l-a bucurat scrisoarea pe care acesta i-a trimis-o. În această scrisoare i-a vorbit despre faptul că romanul său este la Editura Prosveta şi că poartă denumirea de *Peščanik* (*Clepsidra*). Romanul conține în jur de 300 de pagini. Este cea mai vastă operă a sa. Îi mai spunea şi faptul că, la Editura Delo, i-a apărut cartea de eseuri sub denumirea de *Poetrika*. Îi mai scria lui Pekić că a fost împreună cu Mirko Kovač pe Zlatibor. Au fost întrebați dacă îl cunosc pe domnul Pekić. Bineînțeles, fiind recunoscuți de lume că sunt scriitori, au răspuns afirmativ. Este bucuros că Pekić s-a întors la unele teme anterioare şi că au luat naştere aceste nuvele. Cu mare drag le va citi. Tot aici a menționat că îi este foarte greu să-i scrie lui Pekić, mai bine îi plătea drumul dus-întors decât să-i scrie, dar nu avea bani. Îl aştepta cu nerăbdare să se întoarcă la Belgrad. După ce va termina cu lucrul, i-a promis că se va apuca să învețe limba engleză. Abia atunci se va duce la Londra. Peste un an, doi.

Baštica, pepeljica, cum o numea Kiš în scrisoare, a apărut în 1973, ca ediție de buzunar, în 20.000 de exemplare, la editura BIGZ. Referitor la câştig, a avut mari speranțe cu poezia erotică. Îi mai scria lui Pekić şi despre faptul că a fost la Editura Nolit şi a văzut cele 500 de pagini scrise de acesta. Le va citi cu mult drag.

La sfârşitul anului 1972, Kiš îi ura multă fericire şi spera că se vor întâlni în 1973.

La 3 martie 1973, Pekić îi scria lui Danilo Kiš că abia acum a aflat, din ziar, că a primit premiul. Îi părea nespus de rău că nu este la Belgrad, să îl sărbătorească împreună cu prietenii.

La 10 martie 1973 Danilo Kiš îi scrie din Belgrad cum că va călători în Ungaria şi aici va rămâne o lună. Dorea să îi scrie câteva cuvinte lui Pekić şi să le adreseze mulțumiri pentru felicitările primite, cu ocazia obținerii premiului NIN. Îi spunea că i se va anunța din

BDD-A32117 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:15 UTC)

Peşta sau de la lacul Balaton. Tot aici îi spunea că a concurat pe postul de lector la Bordeaux.

Din Paris, la 24 decembrie 1973, Danilo Kiš îi adresa felicitări cu ocazia Anului Nou.

La 11 martie 1974, din Bordeaux, Danilo Kiš îi spunea că ultima dată i s-a anunțat din Paris de Anul Nou. În această scrisoare, îi spunea că se vor putea întâlni în vacanța de Paşti la Londra. Îl întreba ce părere are despre aceasta. La întoarcerea din Londra, se vor reține la Paris pentru a o aştepta pe Mira, care trebuie să ajungă din Belgrad. Despre toate celelalte, după cum spunea Kiš, vor vorbi personal.

La 24 decembrie 1974, din Paris, Kiš îi ura multă fericire, sănătate şi succes.

Din Londra, la 10 octombrie 1976, Borislav Pekić îi scria lui Kiš că a citit cu o mare plăcere *Grobnica za Borisa Davidovića* (*Cripta pentru Boris Davidovici*). Cel mai mult i-au plăcut *Leii mecanici*. Îl felicita şi îi spunea că este un volum foarte bun, cu speranța că Danilo Kiš va obține unul dintre cele două premii. Îl înştiința că se vor vedea la Belgrad, deoarece soseşte pe 6 noiembrie. Este emoționat de întâlnirea sa cu Kiš. I-a spus că a primit copia volumului *Vremena čuda*, care era tradusă în limba engleză la o editură americană.

Din Paris, la 7 iunie 1978, Kiš îi scria lui Pekić, în speranța că a primit volumul *Čas anatomije* (*Ora de anatomie*). Va rămâne la Paris până la 15 iunie. Cartea va apare în America, la 12 iulie. Din cauza căldurilor, nu se va duce în America până prin septembrie. Aştepta nerăbdător scrisoare sau un telefon de la Pekić.

În decembrie 1981, din Belgrad, Kiš îi ura multă sănătate, fericire şi succes în noul an.

Ultima scrisoare de la Borislav Pekić lui Danilo Kiš i-a fost adresată din Londra, la 27 noiembrie 1982. Corespondența cu fiecare persoană este completă, adică reprezintă toate documentele scrise lăsate moştenire. Corespondenții au permis publicarea acestor scrisori. Corespondențele includ perioada din 1965 până în 1986. Din 1965 şi până în aprilie 1971, Pekić a locuit la Belgrad, ceea ce se poate vedea şi din scrisorile păstrate. După aceea, a locuit la Londra. Însă, ultimii ani de viață, mai ales în timpul formării Partidului Democrat, i-a petrecut la Belgrad, astfel încât din ultima perioadă nu există scrisori

BDD-A32117 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:15 UTC)

(în afară de cele private cu familia). Deoarece s-a mutat foarte des, unele scrisori s-au pierdut.

Toate scrisorile lui Pekić au fost redactate în dublu exemplar. Deoarece manuscrisul său era greu de citit, a scris în mare parte cu maşina de scris (cu caractere latinești), mai târziu şi la calculator (de asemenea, cu grafie latină).

Concluzii.

Corespondența dintre Borislav Pekić şi Danilo Kiš s-a realizat din anul 1965 şi până în 1982 și constituie o altă fațetă a scriitorului, a felului în care acesta se raporta la viață și la literatură. Atunci când Pekić era plecat în Anglia, la Londra, a dorit să mențină, prin intermediul scrisorilor, legătura cu prietenii. Multe scrisori i-au fost adresate lui Danilo Kiš. Ele surprind prin naturalețe și dezinhibare la nivel stilistic.

Bibliografie

Pekić, Borislav, *Korespondencija kao život*, Novi Sad, Solaris, 2002.

CORRESPONDENCE BETWEEN BORISLAV PEKIĆ AND DANILO KIŠ
(Abstract)

Keywords: correspondence, books, Paris, Kiš, Pekić

The present research concerns the correspondence between Borislav Pekić and Danilo Kiš, between 1965 and 1982. The correspondence reveals the connection between the two friends, through letters. These letters capture the fate of books published by various publishers, both in the country and abroad. All of Pekić's correspondence was written in duplicate, his manuscript being very difficult to read, he wrote mostly with a typewriter, and then they were written on a computer.

BDD-A32117 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:56:15 UTC)